

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТВОРЕННЯ ЗВТ З ЄС

На даний час, угода про асоціацію між Україною та ЄС є одним із провідних орієнтирів у складному процесі практичного впровадження важливих внутрішніх перетворень на теренах України. Як потужний інструмент економічної інтеграції, в межах Угоди, варто відзначити створення зони вільної торгівлі Україна - ЄС (ЗВТ), функціонування якої дозволить значно лібералізувати торгівлю товарами та послугами, сприятиме інтенсифікації руху капіталів та робочої сили. В довгостроковій перспективі, за умови успішної реалізації всіх передбачених Угодою реформ, функціонування поглибленої зони вільної торгівлі може стати потужним каталізатором для модернізації всієї економічної системи України, інтенсифікації процесу залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, зростання конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника.

Керівними органами ЄС 12 вересня 2014 року було прийняте рішення про відтермінувати попереднього застосування Угоди про асоціацію та ЗВТ, проте дія режиму автономних торговельних преференцій буде продовжена до 31 грудня 2015 року (або до повного набуття чинності Угоди про асоціацію та ЗВТ, якщо це відбудеться раніше). Режим передбачає повне скасування мит на український одяг і взуття з 23 квітня поточного року. Таким чином, до кінця 2015 року продукція української легкої промисловості експортується до ЄС без сплати мит, тоді як європейські виробники при постачанні товару в Україну сплачують цей податок. Після набуття чинності Угоди про асоціацію та ЗВТ почнеться зниження мит на імпорт в Україну з ЄС¹.

Серед широкого спектру галузей сучасного господарського комплексу України, в складних умовах інтенсивного розвитку глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, саме галузь легкої промисловості володіє значними потенційними можливостями для того, щоб стати однією з головних експортних галузей української економіки. У багатьох країнах світу легка

¹ Нові можливості для легкої промисловості на ринку ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa-torgivlia.org.ua/legka_promuslovist/

промисловість посідає головні позиції у створенні ВВП та відіграє важливу роль у виведенні економіки з кризового стану та формуванні економічного потенціалу країни². Натомість, на даний час, маючи чи не найбільший потенціал для відродження та розвитку власної ефективної діяльності, як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, підприємства легкої промисловості в Україні перебувають у тривалому кризовому стані.

Однією із основних причин важкого стану підприємств легкої промисловості, окрім кризи в економіці країни загалом, є висока матеріаломісткість легкої промисловості в Україні, зокрема, у 2014 р. матеріальні витрати текстильного виробництва, виробництва одягу та хутряних виробів в загальній структурі витрат становили 58,3%, а виробництва шкіри та шкіряних виробів - 65,1%³. Зважаючи на відсутність достатньої кількості власної сировини для виробництва продукції, підприємствам галузі доводиться її імпортувати за світовими ринковими цінами, що, в результаті, й відображається у високій собівартості виробленої в Україні продукції. Як наслідок, товари легкої промисловості українського виробника є високоякісними, але дорожчими за іноземні, що не дозволяє дієво конкурувати з дешевими китайськими імпортними товарами та європейським “секонд-хендом”, який в значних обсягах ввозиться в Україну за мінімальними фіксованими податками без належних сертифікатів і стандартів якості. Так, за підрахунками Т. Ізовіт, обсяг офіційно присутнього продукту легкої промисловості на ринку складає всього лише на 27,5 млрд. грн. В той же час, коли його більша частина знаходиться в тіні (50-60 млрд. грн.)⁴.

Угода про асоціацію передбачає зменшення до нуля митних зборів на імпорту сировину, устаткування та запчастини до нього, що використовуються в текстильній промисловості України. Тому зниження

² Технологічна модернізація промисловості України / за ред. д. е. н. Л. І. Федулової; Ін-т екон. та прогноз. – К., 2008. – С. 127.

³ ЄС-Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/dcfta_guidebook_web.pdf

⁴ Ізовіт Т. Тіньовий сегмент ринку легкої промисловості України складає 50-60 мільярдів гривень [Електронний ресурс] / Т. Ізовіт // Голос столиці. – 2013, 5 червня. – Режим доступу: http://newsradio.com.ua/2013_06_05/T-novij-segment-rinku-legko-promislovost-Ukra-ni-sklada-50-60-m-ljard-v-griven-ekspert/

вартості цих складових призведе до зменшення собівартості й готової продукції.

З моменту набуття Угодою чинності, 1 січня 2016 р. буде лібералізовано торгівлю текстильними виробами. У цьому секторі економія експортерів України та ЄС становитиме приблизно 24,4 млн. євро та 8,7 млн. євро відповідно. Водночас, з метою захисту української текстильної промисловості для торгівлі вживаним одягом (секонд-хендом) встановлюються спеціальні умови лібералізації. Зокрема, одночасно із поступовим (впродовж 5 років) зниженням увізного мита запроваджуються вхідні ціни, які будуть встановлюватись у євро за кілограм чистої ваги⁵.

Виготовлення високоякісного сучасного одяг, взуття та хутряних виробів для країн ЄС здійснюється переважно за давальницькими схемами. Подібна співпраця із закордонними замовниками сприяла не тільки збереженню українських підприємств легкої промисловості та закріпленню їх на ринку, але й їй долученню до провідних світових технологій, а також проведенню модернізації обладнання. На даний час, за рівнем оснащення, більшість українських підприємств галузі, відповідають високим європейським стандартам. В сучасних умовах, реалізація давальницьких договорів в легкій промисловості України дозволяє не тільки зберігати висококваліфікованих спеціалістів, освоювати нові технології виробництва, оснащення та устаткування, але й набувати цінного досвіду з пошиття нових видів продукції, актуальних на світових ринках.

За результатами 2014 р. загальний обсяг експорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра з України в країни ЄС склав 861,1 млн. дол. США, що на 91,4 млн. дол. США (або 11,9%) більше за показник 2013 р. В той же час, загальний обсяг імпорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра з країн ЄС до України склав 341,4 млн. дол. США, що на 29,2 млн. дол. США (або 7,9%) менше за показник 2013 р. У двосторонній торгівлі одягом, взуттям та виробами зі шкіри та хутра між Україною та ЄС за 2014 р. склалося позитивне сальдо у розмірі

⁵ Стріжик У. Р. Аналітичне забезпечення зміни витрат на виробництво продукції легкої промисловості України в умовах глобалізації / У. Р. Стріжик // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2014. – № 797 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 410–416.

519,7 млн.дол.США, яке в порівнянні з 2013 р. збільшилося на 30,2% або на 120,6 млн.дол.США.⁶

Подібний приклад зростання обсягів експорту українських товарів легкої промисловості в сучасних складних умовах є позитивним моментом, проте, варто зважити й на той факт, що його частка в загальному обсязі експорту товарів до країн ЄС в 2014 склала лише 5,1%, що є вкрай мало як для однієї з найважливіших сфери промислового виробництва в Україні.

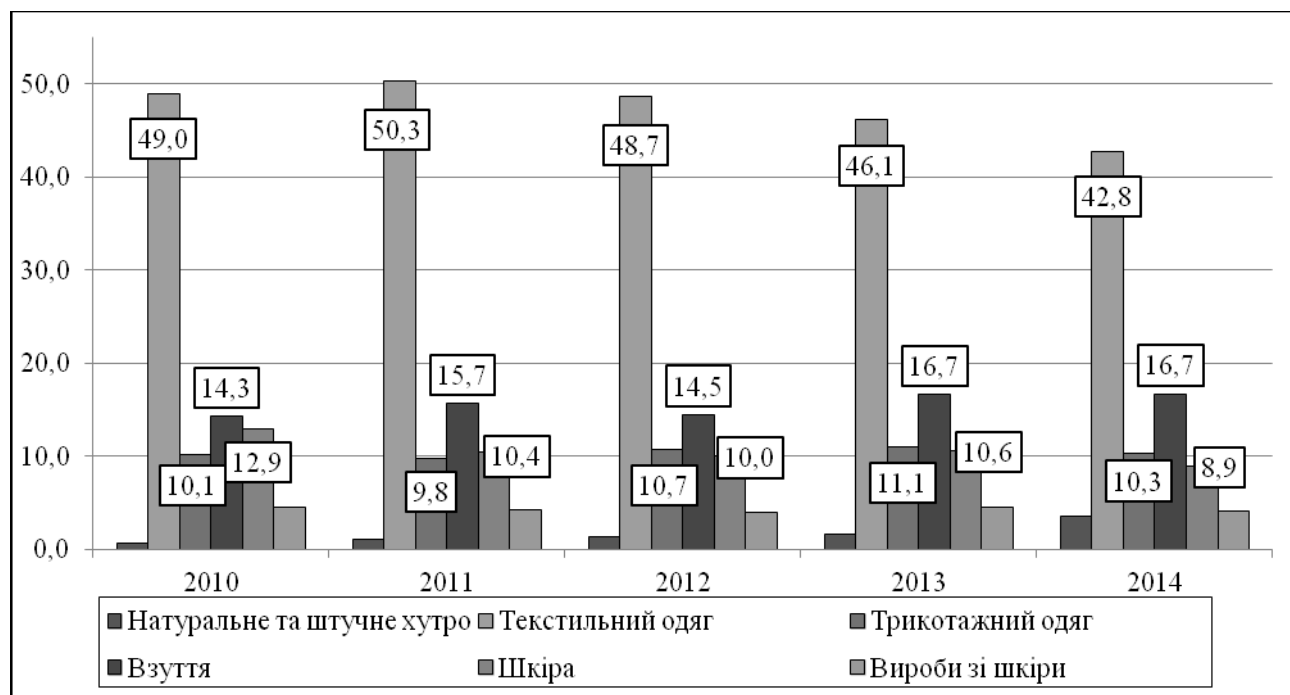

Рис. 1. Динаміка структури експорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра з України до країн ЄС в 2010 - 2014 рр.,%⁷.

Аналіз динаміки структури експорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра з України до країн ЄС в 2010 - 2014 рр. (див. рис. 1) дозволяє виділити наступні її особливості:

– найбільшу питому вагу в структурі українського експорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра до країн ЄС в аналізованому періоді займає, експорт текстильного одягу з середньорічним значенням 47,4%. І хоча його частка протягом 2010 - 2014 рр. демонструє незначну загальну негативну динаміку – середньорічне зниження в розмірі 3,25 в.п., її питома вага все ще

⁶ Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України./[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

⁷ Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України./[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

залишається найбільшою серед всіх основних товарних груп експорту легкої промисловості України. Загальний обсяг експорту текстильного одягу до країн ЄС з України в 2014 р. склав 368,6 млн. дол. США, що на 4% (або 13,4 млн. дол. США) більше за показник 2013 року. В структурі експорту текстильного одягу в 2014 р. варто виділити 2 провідні товарні групи - сегмент чоловічого одягу - костюми, комплекти, піджаки, штани, комбінезони, бриджі та шорти, а також сегмент жіночого одягу - костюми, комплекти, жакети, сукні, спідниці, спідниці-штани, штани, комбінезони, бриджі та шорти, які разом складають 65,2% (38,5% та 26,5% відповідно) в структурі українського експорту текстильного одягу, чим досить чітко окреслюють пріоритетні напрямки виробничої діяльності в легкій промисловості України. Питома вага чоловічого сегменту в структурі експорту текстильного одягу за результатами 2014 р. в порівнянні з показником 2013 р., зросла на 0,98 в п. (або на 8,6 млн. дол. США), натомість питома вага жіночого сегменту в аналізованому періоді дещо знизилася – на 0,5 в п., продемонструвавши в абсолютному вимірі незначне зростання в розмірі 1,8 млн. дол. США.

– другим, найбільш вагомих структурним елементом, після експорту текстильного одягу, в структурі українського експорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра до країн ЄС з України, є експорт взуття. В 2010-2014 рр. , його частка складала в середньому за рік 15,6 % (або в середньому 129,4 млн. дол. США щорічно), продемонструвавши позитивний середньорічний темп зростання в розмірі 4,3 в.п. Загальний обсяг експорту взуття до країн ЄС з України в 2014 р. склав 144 млн. дол. США, що на 12% (або 15,6 млн. дол. США) більше за показник 2013 року;

– середньорічна питома вага двох важливих компонентів загального експорту легкої промисловості України до країн ЄС в 2010 - 2014 рр. - експорту трикотажного одягу та експорту шкіри, складала практично рівні значення, які знаходяться в діапазоні 10,4 - 10,6%. Незважаючи на це, для кожного з компонентів характерна власна динаміка структурних змін. Загальний обсяг експорту трикотажного одягу до країн ЄС з України в 2014 р. склав 89,1 млн. дол. США, що на 5% (або 4 млн. дол. США) більше за показник 2013 року. В

аналізованому періоді, його частка складала в середньому за рік 10,4% (або в середньому 86,1 млн. дол. США щорічно), продемонструвавши позитивний середньорічний темп зростання в розмірі 1 в.п. Основними каталізаторами позитивної структурної динаміки експорту трикотажного одягу в 2014 р. є 2 провідні товарні групи - жіночого одягу (28,1% експорту трикотажного одягу до країн ЄС, зростання обсягу експорту - 2,6% або 623 тис. дол. США) та футболок, майок і натільної білизни (24% експорту трикотажного одягу до країн ЄС, зростання обсягу експорту - 17,3% або 3,2 млн. дол. США). Натомість, загальний обсяг експорту шкіри з України до країн ЄС в 2014 р. склав 76,6 млн. дол. США, що на 6% (або 4,7 млн. дол. США) менше за показник 2013 року. В аналізованому періоді, його частка складала в середньому за рік 10,6% (або 87,4 млн. дол. США щорічно), продемонструвавши негативний середньорічний темп зростання в розмірі 8,4 в.п.;

– до компонентів з найнижчими частками в структурі українського експорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра до країн ЄС в 2010 - 2014 рр. відносяться - експорт натурального та штучного хутра, а також виробів зі шкіри. Так, зокрема, загальний обсяг експорту натурального та штучного хутра до країн ЄС з України в 2014 р. склав 30 млн. дол. США, що в 2,4 рази (або на 17,3 млн. дол. США) більше за показник 2013 року. В 2010-2014 рр., його частка в структурі експорту складала 1,6% щорічно (або в середньому 13,5 млн. дол. США), продемонструвавши позитивний середньорічний темп зростання в розмірі 57,3 в. п. З іншого боку, загальний обсяг експорту виробів зі шкіри до країн ЄС з України в 2014 р. склав 34,7 млн. дол. США, що на 1% (або на 0,5 млн. дол. США) менше за показник 2013 року. В аналізованому періоді, його частка в структурі експорту складала в середньому за рік 4,2% (або в середньому 35,2 млн. дол. США щорічно), продемонструвавши негативний середньорічний темп зростання в розмірі 2,2 в. п.

Загальні спадні тенденції в українській економіці, пов'язані, в першу чергу, з значною девальвацією гривні, бойовими діями в зоні проведення АТО на сході України, а також із суттєвим погіршенням торгівельних відносин із

Російською Федерацією, як одного з основних торгівельних партнерів України до кінця 2014 р., чітко відображається на процесах функціонування та розвитку легкої промисловості України в 2015 р. Зокрема, за результатами 7 місяців 2015 р. загальний обсяг експорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра з України в країни ЄС становив 411,9 млн. дол. США, що складає 48% від загального рівня показника 2014 р.(в т.ч. натуральне та штучне хутро - 33%, текстильний одяг - 47%, трикотажний одяг - 51%, взуття - 52%, шкіра - 45%, вироби зі шкіри - 51% та інших текстильних виробів - 48%).

Для комплексного розуміння основних проблемних питань розвитку легкої промисловості України в умовах створення ЗВТ з ЄС, доцільно також проаналізувати структуру імпорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра з країн ЄС до України в 2014 р.(див. рис. 2).

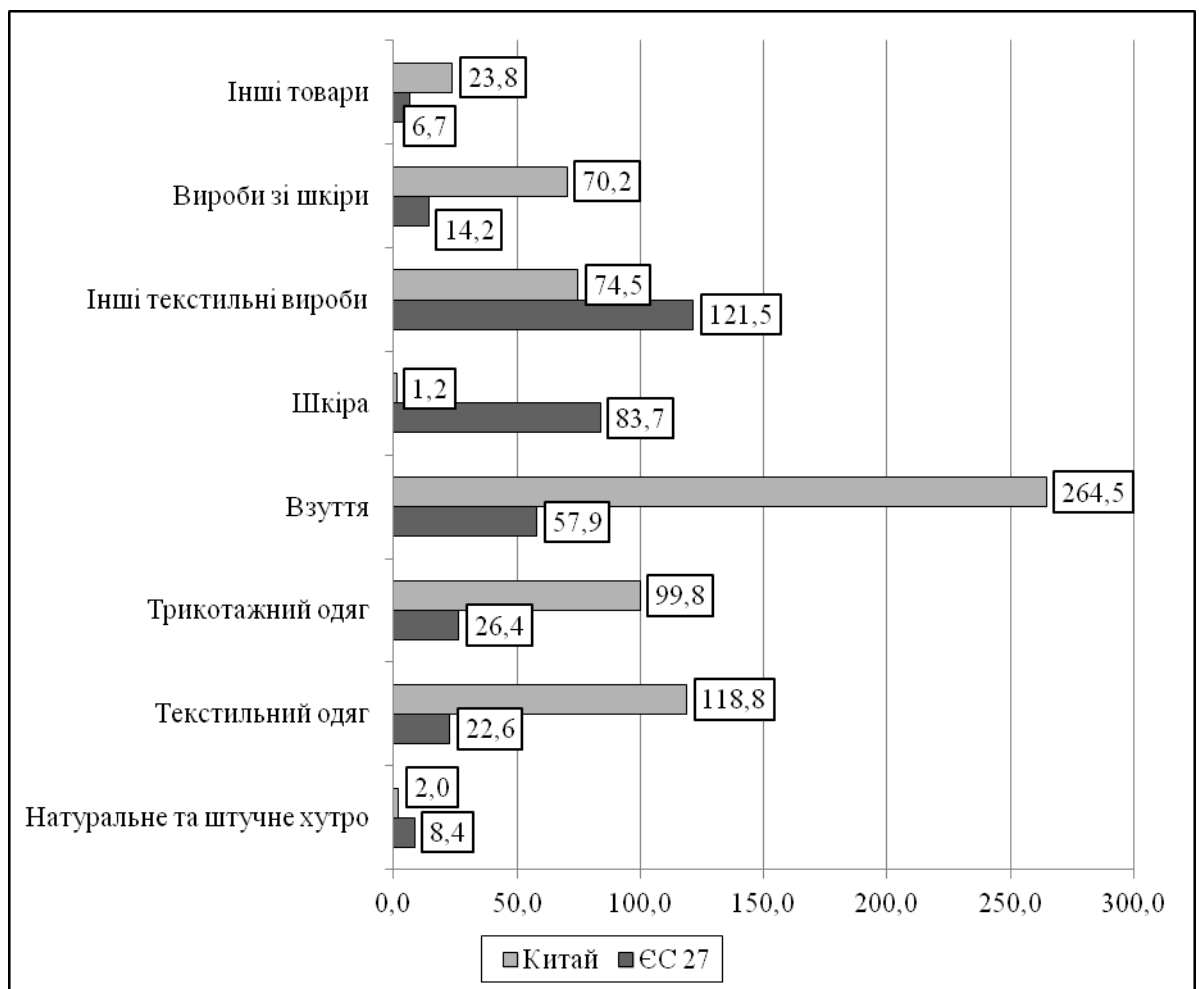

Рис. 2. Імпорт одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра з країни ЄС та Китаю до України в 2014 р. (млн. дол. США).⁸

⁸ Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України./[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

До аналізу структури імпорту з країн ЄС, варто також долучити аналіз імпорту відповідних товарних груп з Китаю, як основного гравця на українському ринку–країни, якій притаманна досить агресивна політика в сфері експорту власних товарів легкої промисловості.

Загальний обсяг імпорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра з країн ЄС до України в 2014 р. склав 341,4 млн. дол. США, що в 2,5 рази менше за рівень українського експорту, зовнішньо торгівельне сальдо по даній групі товарів склало 519,7 млн. дол. США. Натомість, загальний обсяг імпорту продукції легкої промисловості з Китаю в Україну в 2014 р. склав 654,8 млн. дол. США, що майже в 2 рази більше за обсяг імпорту з ЄС.

В структурі європейського імпорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра в 2014 р.(див. рис. 3.) найбільшу питому вагу складає товарна група “Інші текстильні вироби” - 36,6%, лівову частку якої формує європейський вживаний одяг (“секонод-хенд”), серед інших структурних компонентів варто виділити: імпорт шкіри - 29,8%; взуття - 15,2%; трикотажного одягу - 6,9%; текстильного одягу - 3,9%; виробів зі шкіри - 4,7% та натурального і штучного хутра - 2,1%.

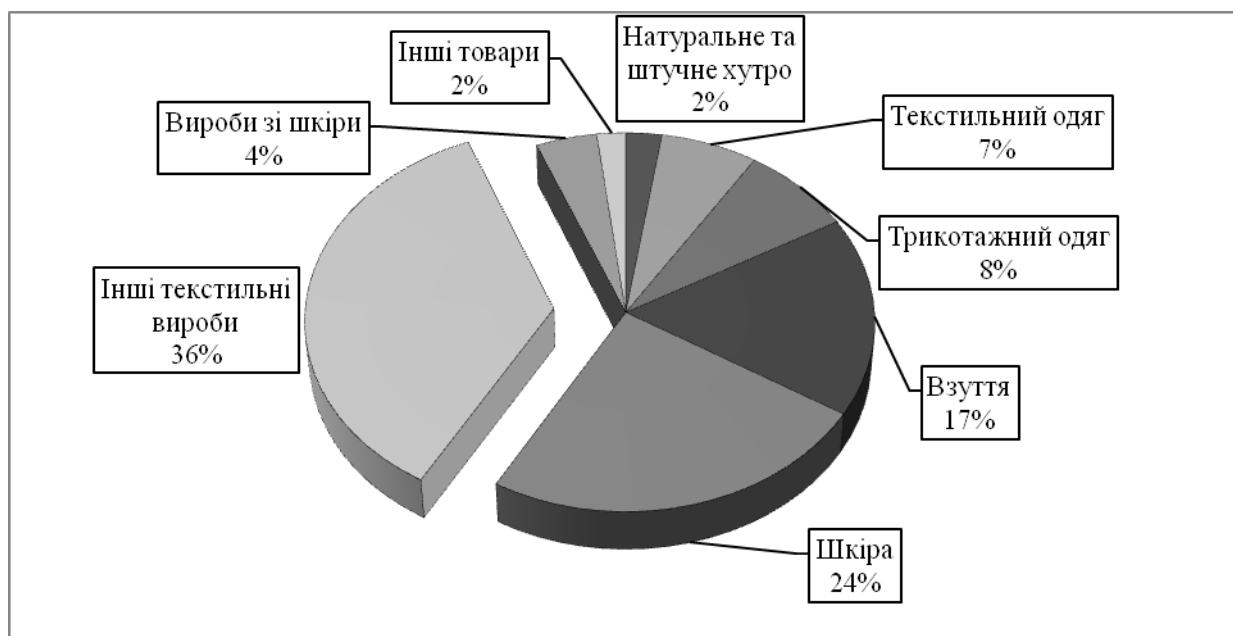

Рис.3. Структура імпорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра з країн ЄС до України в 2014 р.⁹

⁹ Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України./[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

З іншої сторони, в структурі китайського імпорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра в 2014 р.(див. рис. 4.) найбільшу питому вагу складає імпорт взуття - 40,4%, серед інших структурних компонентів варто виділити наступні: імпорт текстильного одягу - 18,1%; трикотажного одягу - 15,2%;шкіри - 29,8%; виробів зі шкіри - 10,7% та інші текстильні вироби - 11,4%.

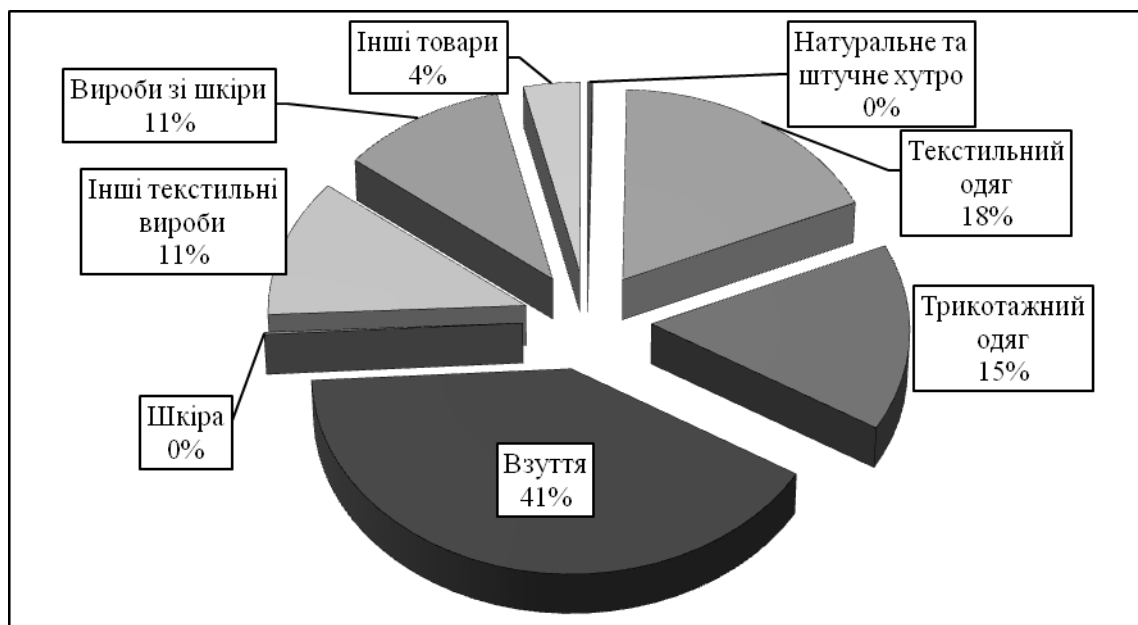

Рис.4. Структура імпорту імпорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра з Китаю до України в 2014 р.¹⁰

Зазначені тенденції в загальній структурі експорту України до ЄС в 2010 - 2014 рр. , а також незначний сукупний обсяг українського експорту одягу, взуття та виробів із шкіри та хутра до країн ЄС чітко корелюються з численними, досі нерозв'язаними, проблемами української легкої промисловості. На нашу думку, серед основних проблем, варто виділити наступні:

- 1) відсутність ефективного захисту внутрішнього ринку від незаконного обігу товарів;
- 2) вкрай низький рівень або повна відсутність стимулювання експорту української продукції та підвищення загального конкурентного рівня всієї легкої промисловості України;

¹⁰ Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України./[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

- 3) недосконалість інституційних умов, які перешкоджають ефективному розвитку підприємництва в легкій промисловості та створенню рівноправних конкурентних умов для українських виробників;
- 4) відсутність механізмів подолання залежності підприємств легкої промисловості України від роботи за давальницькими схемами та поступового переходу до самостійної діяльності з використанням власних ресурсів;
- 5) відсутність розвинутого споживчого ринку та дієвої ринкової інфраструктури, недостатній рівень розвитку міждержавної, міжрегіональної й міжгалузевої товаропровідної мережі.

Без пошуку шляхів розв'язання даних проблем та їх своєчасної ефективної реалізації, важко сподіватися, як на подальший розвиток легкої промисловості України, так і на позитивні ефекти від функціонування ЗВТ із ЄС.

Мельник М.І.

д.е.н., с.н.с., завідувач сектору просторового розвитку

Яремчук Р.Є.

провідний інженер сектору просторового розвитку